

שאמרו דרכו של עני להביא מנחה, ומעלה עליו הכתוב כאילו הקריב את נפשו]. אף הדשן מורה על הכנעה, כמו מי שנשחת מכל וכל ושוב לא יצלח לשום דבר. מתוך מצב נפשי זה יכולים לצמוח יאוש ועצבות והתרשלות גדולה – על כך באה מצות התרומה לרומם את ההכנעה לה, להיות נכנע להש"י לתורתו ולעבודתו, לידע ולהאמין שעוד ישוב לאור באור החיים. (עפ"י שם משמואל צו תרע"ה)

(ע"ב) 'הדלקה לאו עבודה היא' –

מרמוז שעיקר המבוקש מן האדם הוא הכנת הלב, התקנתו והערכתו, לא עצם הקרבן. ולכך סידור הנרות בתורה נאמר בלשון 'הערכה', כי עיקר העבודה הוא הכנת המנורה, סידור הנרות והטבתן ונתינת השמן והפתילה, ולא הדלקה – שהשלהבת עולה אחר כך מאליה (בשם הרה"ק מקוצק. ע' שם משמואל אמור תרע"ב תרע"ד; נאות דשא ח"א עמ' קע).

דף כה

זכהנים מוקפין ועמדין כמין בכוליאר. יש מי שמפרש משמעות מלה זו: עיגול מפותל [כפיתול החלון]. ולכך עמדו בצורה זו, כדי שלא יהא נקל לאמוד את מנין הכהנים, לדעת במי יכלה המנין (עפ"י 'תוספתא כפשוטה').

זהמונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהן – המגן-אברהם (רפב סק"ח) כתב לשמוע מכאן שאין איסור לעמוד במקום אחד או לישב בגילוי ראש. [הרמב"ם כתב שנוטל מצנפת מאחד מהם ומחזירה מיד, ולדבריו אין מכאן הוכחה. וע"ע באריכות בארצות החיים ארץ יהודה ת.ד. וע"ע במובא לעיל כג.].

'מצנפת בבגדי חול מי איכא?' ודאי יש אנשים הצונפים מצנפת בבגדי חול אלא הקושיא היא שלא היה לו לתנא לשנות בלשון זו שאין זה רגיל בבגדי חול, כדי שלא נטעה לומר מפייסים בבגדי קדש. ומתוך שהיו רגילים בבגדי כהונה משלהם, בגדים שמוסרים אותם לציבור (כדלהלן לה:), ולא היו מונעים אותם ללבוש בגדים אלו בשעת הפייס, ולכן הדבר שכיח קצת ושפיר הזכירו התנא (עפ"י חדושים ובאורים).

'מי מעלה אברים לכבש'. הטעם שחילקו את הולכת האברים לכבש כעבודה בפני עצמה ואת העלאתם על המזבח והקטרתם כעבודה לעצמה – משום שראוי להתפלל קודם הקטרת האברים שיהא הקרבן לריח ניחוח כמו שכתב הרא"ש (תמיד לא:), לכן הפסיקו באמצע הולכתם לקרוא את שמע ולהתפלל (חדושים ובאורים).

יש מי שכתב שבתמיד של בין הערבים היתה ההולכה נעשית בפעם אחת שהרי לא הוצרכו להפסיק כדי לקרוא את שמע (עפ"י גבורת ארי להלן כו:). וכבר העירו (ע' אנצ. תלמודית כרך ח עמ' תסח) שאם כן מדוע חילקו ההולכות אף בקרבנות במוספין.

ועיקר חלוקת ההולכה לשתיים נדרשה בתורת כהנים (פרק ז) מזהקריב... והקטיר המזבחה – משמע הקרבה לחוד [לכבש] והקטרה על המזבח לחוד. אמנם יש שכתבו שדין זה מדרבנן משום 'ברב עם הדרת מלך' (עפ"י ריטב"א כו. ודרשות רבות בתו"כ יש שאינן אלא אסמכתא כמוש"כ התוס' בכ"מ).

יש להוסיף טעם להפסקת ההולכה, כדי שהבשר ישהה במלח כשיעור מליחת קדירה (ע' מנחות כא). ומלבד ברית מלח האמורה

בקרבת, טעונים הם מליחה גם כדי להוציא את דמם כי אין להקריב דם על המזבח, וכמו שהוציאו את הדם מן הלב (כבתמיד לא. וע' דובב מישרים ח"א קיא) משום 'ממשקה ישראל' – כמו שכתב במנחת חינוך (מוסף השבת מלאכת דש) – לכך הפסיקו באמצע כדי לקרוא שמע ולהתפלל.

זוהביתין. אף על פי שמנחת חביתין היא קרבן הכהן הגדול ובאה משלו, אעפ"י כל כהן כשר לעשותה כמבואר כאן (עפ"י מנחת חינוך קלו).

(ע"ב) דרך הילוכו היה קרב' כדי שיהא נראה כמהלך לגבי המזבח (ירושלמי), כאילו הבהמה בשלמותה שם (עפ"י קרבן העדה).

זוהכתיב כל נתח טוב ירך וכתף. פרש"י ועוד שמהכתוב משמע שהירך מובחרת מן הכתף. כיוצא בזה מצינו בכמה מקומות סדר כתיבת הפרטים מלמד על העדפה וחשיבות, בלשון מקרא ובלשון חכמים; –

ע' במשנה סוף כריתות 'כבשים קודמים לעזים בכל מקום, יכול מפני שמובחרין במינן...' – משמע שהקדמה מורה על עדיפות יתר [אלא שם גילה הכתוב להשוותם]. וכן מ' בסוכה מה: גבי ששון ושמה. ובהוריות יב. הוכיחו מהקדמת יציקה למשיחה שהיציקה עיקר, והחולק מפרש: 'מ"ט ויצוק משום וימשח' ע"ש. ולהלן מד: וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל – כפרתו קודמת לכפרת ביתו וכו'.

מאידך מבואר בפסחים כא: שצריך קרא להקדים נתינה לגר למכירה לנכרי הגם שכתוב קודם. אך שם הוא חידוש דין ולולא יתור הכתוב לא היה לנו ללמוד זאת (ע' במובא שם). וברש"י ברכות מא. גבי שבעת המינים מבואר שלכך המוקדם בכתוב קודם בברכה מפני שבא הכתוב לסדר שבתן, אבל אם בא לשיעורי תורה לא הקפיד על הסדר ואין ללמוד עדיפות מסדר הכתיבה. גם בסכרא צ"ע מאין משמע הקדמה, שמה שוים הם שהרי א"א לכתוב כאחת. ובשפת אמת (חגיגה יב): נראה שאמנם הקדמה מורה על עדיפות וחשיבות אבל אינה מורה דוקא על הקדמה בפועל.

ויתכן שבכל המקומות הנ"ל קים להו לחכמים שאינם שקולים ויש סברא מסיימת להעדיף המוקדם [כגון כבשים יש להם אליה מה שאין בעזים], וגילה הכתוב בכך שהקדים האחד שאכן יש להתחשב באותה העדפה.

ובלשון המשנה, אמרו בפסחים לט. 'מצוה בחורת – חורת תנן' כלומר שנה התנא אותה ראשונה (ערש"י). וכן בשלחן ערוך (או"ח תעג,ה) הביא מהגהות מיימוניות שראשון ראשון קודם. וכן הוא בשו"ת מהרי"ל (נח). ויש אומרים שמרור קודם.

וע' בשבת קכו. מחלוקת רבי יוחנן ורב דימי.

וע"ע בענין זה: תבואות שור יו"ד ו (בנידון מחלוקת הב"ח והפר"ח אם יש לדקדק להעדיף כפי הסדר השנוי שם); דעת תורה או"ח תעג,ה; עמודי אור ר"ס קטו.

'מאי טעמא סלקא רגל בהדי רישא, משום דרישא נפיש ביה עצמות קרבא רגל בהדיה' – כי הראש לבדו אינו דרך כבוד שאין בו כי אם עצמות, לכך מביאים עמו רגל עם הירך המסורבלת בבשר (רבנו אליקים; וכ"כ המפרש בתמיד שטוב שיהיו בהקטרה עצמות ובשר). ויש מפרשים שהרגל יש בה גם כן עצמות מרובות, לכך היא מתחברת עם מינה, הראש. (מובא במאירי; טל תורה).

ורגל של ימין באה עם הראש – מפני חשיבותה (עפ"י רש"י מנחות י.). או מפני שהבהמה כשעוקרת ראשה כדי לילך, פושטת תחילה רגל ימין והרי שני אברים אלו קשורים זה לזה (עפ"י הירושלמי, מאירי ופני משה).

'הפדר' – תרגם אונקלוס: תרבא. היינו חלב. לדעת הרמב"ן (ויקרא א,ח) אינו שם כללי לחלבים אלא

לחלב הדק הפרוס ומבדיל בין הקרביים. 'פדר' – היפוך אותיות 'פרד', המפריד בין הקרבים העליונים לתחתונים. ואותו חלב ראוי לפורסו ולכסות בו. וכן נהגו חשובי האומות לפרסו על הצלי. וגם אם יהא שם לחלבים כולם (וכן מצוי בלשון חכמים בכ"מ; 'אברים ופדרים' כלומר חלבים), ייקרא כן בעבור שהוא השומן הנפרד מן הבשר. וכן הוא כינויו בפי חכמי הטבע. עד כאן מהרמב"ן ז"ל (וע' ראב"ע שם).

דף כו

'הכא בשבת עסקינן'. יש להוכיח שמותר להטיל גורל בשבת בדומה לגורל שבכאן שאין בו זכיית ממון אלא עבודה, כגון מי יאמר קדיש או יעלה לתורה בשבת. ורק להטיל גורל כדי לזכות במנה לאכילה וכד' – אסור אף בדבר מצוה, כגון לאכילת לחם הפנים (עפ"י מגן אברהם סוס"י שכב. ושם הוכיח מגורל שעושים ביום הכפורים להרבה פוסקים. ובנתיב חיים העיר מדוע לא הוכיח מהפייס שבכל שבתות השנה). ויש מתירים רק בכגון גורל מתוך הספר, ולא בהטלת פתקים שנכתבו אתמול בקלפי (עפ"י שבות יעקב כד, מובא במשנ"ב שם סקכ"ד). בשער הציון (אות כג) פקפק על ראיית המג"א לאסור גורל של חלוקה, כי שמא הטילו גורלות אף ללחם הפנים [רק הוכירו במשנה 'יום טוב' משום ההידוש בסיפא שמנות חולין אסור אף ביו"ט], או שמא כיון שלא הגיע ממנו כזית לכל אחד לא הטילו גורלות על דבר מועט.

עוד יש לשאול על הוכחתו להתיר הגורל לומר קדיש וכד', שמא דוקא כאן מותר שאין שבות במקדש [ודוחק לומר משום שיכולים להטיל הגורל מאתמול – שתלוי הדבר במחלוקת אמוראים בעירובין קג אם בכגון זה שבות התירו. גם י"ל ששבות קלה היא שמותרת לכו"ע אף שאפשר מאתמול. גם י"ל שמשום הרגשת העזרה יש ענין להטיל בכל יום ואין זה נחשב כאפשר מאתמול]. וצ"ל שעיקר הוכחות המג"א מכך שסתמו בגמרא ולא פירשו שההתר בפייס בשבת משום שאין שבות במקדש. וכן מכך שלא פירשו התר גורל בחלוקת לחם הפנים.

(ע"ב) 'בשבת באחד עשר; הוא עצמו בתשעה ושנים בידם שני בזיכי לבונה'. אף על פי שהקטרת הבזיכים היתה לאחר הקטרת אברי התמיד, ואם כן היה יותר ראוי לפייס עליהן בפייס הרביעי של העלאת האברים למזבח – אך לפי שהרבה מיני עבודות מפייסים עליהן בפייס השני, הפיסו עמהן גם על הבזיכים (תוס' הרא"ש).

יש להעיר שלדברי הרמב"ם (תמידין ד, ט) גם עבודות המוספים נכללו בפייס השני, שהזוכה בעבודה מסוימת בתמיד עוסק באותה עבודה בקרבן המוסף, ועל כן אין מן התימא שגם הבזיכים נכללו בפייס זה. אכן בתוס' רא"ש נסתפק בדבר זה, שמא עשו פייס נוסף בשבת בשביל קרבנות המוספים. ולפי סברה זו הקשה מדוע פייסו על הבזיכים עם עבודות התמיד.

'תני ר' חייא, פייס פעמים י"ג פעמים י"ד...' כן דרכו של ר' חייא בכמה ברייתות, בסיכום ההלכות ומניינן; בפסחים מב: מז: ב"ק ד: מכות כב.

'זהתניא י"ז – ההיא דלא כרבי אליעזר בן יעקב אלא כרבי יהודה'. כן היא גרסת רש"י. ומפרש י"ז כהנים – העוסקים בתמיד מתחילתו ועד סופו, בשבת שבתוך החג; י"ג ששנינו במשנה (לעיל כה.). ועוד אחד המעלה אברים מן הכבש על המזבח [דלא כראב"י שאותם שהעלו לכבש העלו למזבח, אלא כרבי יהודה], ועוד שני כהנים לשני בזיכים, ועוד אחד לניסוך המים.